

(Ne)željena reintegracija¹

Joško Morić

**Jesmo li mirnom reintegracijom
željeli u naše lokalne i državnu
zajednicu reintegrirati svoje
državljanke, svoje građane etničke
Srbe i naš državni teritorij ili samo
teritorij?**

Jesmo li mirnom reintegracijom željeli u naše lokalne i državnu zajednicu reintegrirati svoje državljane, svoje građane etničke Srbe i naš državni teritorij ili samo teritorij? Pod „mi“ u ovome pitanju mislim na političke predstavnike, lokalne i državne dužnosnike iz redova Hrvata i Srba onoga vremena. Kada bismo danas to pitanje javno postavili ovim kategorijama ljudi, dobili bismo različite odgovore. Hrvati bi tvrdili da smo željeli reintegrirati i ljude i teritorij, a Srbi da smo željeli reintegrirati samo teritorij. Kada bismo to pitanje javno postavili građanima obaju etničkih podrijetla, mislim da odgovor ne bi bio tako jednoznačan, ali bi bio približan. Kada bismo tražili sve kategorije da na to pitanje odgovore anonimno, mislim da bi pretežan odgovor bio da smo željeli reintegrirati teritorij. To je razlog zašto građani govore o „nesretnoj reintegraciji“.

Kako to bijaše?

Najava da će se problem okupacije hrvatskog Podunavlja riješiti mirnim reintegriranjem u Republici Hrvatskoj dočekana je s nevjericom. Nakon pobjedonosnih Bljeska i Oluje mali broj građana, a posebno branitelja, vidio je valjani razlog za mirnu reintegraciju. Naprotiv, većina je vidjela samo „nevaljani“ – međunarodni pritisak. Suradnja lokalnih Srba i Hrvata, koji su godinama pucali jedni u druge, bila je nevjerojatna. Suživot je bio termin koji su i Hrvati i Srbi u Hrvatskoj izgovarali samo u političkoj samoobrani. U ostalim državama na području bivše Jugoslavije najava mirne reintegracije dočekana je s podsmijehom.

Joško Morić, sveučilišni specijalist nacionalne sigurnosti, pomoćnik ministra unutarnjih poslova i potpredsjednik Nacionalnog odbora za uspostavu povjerenja u vrijeme mirne reintegracije; direktor sigurnosti Grupe Zagrebački holding. E-pošta: josko.moric@zgh.hr

Da će se nakon šest godina međusobnih političkih optuživanja, neuspjelih međunarodnih posredovanja i četiri godine ratovanja na tlu Republike Hrvatske, vlade Republike Hrvatske, tadašnje Savezne Republike Jugoslavije i tadašnji lokalni Srbi složiti i zajedno raditi na projektu mirne reintegracije, nije vjerovala nijedna vlada država iz okruženja, ali ni same vlade u Zagrebu i Beogradu.

Najava da će se problem okupacije hrvatskog Podunavlja riješiti mirnim reintegriranjem u Republici Hrvatskoj dočekana je s nevjericom

Što se govorilo o motivima i „stvarnim“ razlozima pokretanja tog čudnovatog projekta? Većina političara u tadašnjoj hrvatskoj vlasti o mirnoj je reintegraciji javno govorila samo kad je morala. Njihov optimizam bio je politički, a ne osoban. Politički su analitičari govorili i pisali kako međunarodnoj zajednici pokušaj mirne reintegracije treba kao dokaz da zapadnobalkanske narode dijele prevelike razlike. Zbog toga je nužna stalna prisutnost stranog skrbnika, čime se opravdava dugoročan strani utjecaj na ovim prostorima. Tadašnjoj jugoslavenskoj vlasti i lokalnim Srbima u Hrvatskoj pokušaj neuspjele reintegracije trebao je kao dokaz da Hrvati ne žele suživot sa Srbima. Hrvatskoj vlasti neuspjela reintegracija trebala je kao uvjerljiv izgovor za vojno rješenje problema. U visokim vojnim kuloarima govorilo se o pripremama akcije radnog kodnog naziva „Skok u Dalj“. Hrvatski političar, tada i danas na visokoj državnoj dužnosti, mirnu je reintegraciju nazvao „čudnovatim političkim kljunašem“. Tadašnji važni politički predstavnici lokalnih Srba, sada na važnim državnim dužnostima, rado su prihvatili i širili taj slikoviti opis „optimizma“.

Predsjednik Republike Franjo Tuđman imenovao je Nacionalni odbor za uspostavu povjerenja i normalizaciju života na ratom stradanim područjima. Kuloarski stvoren politički kontekst na terenu je, na svakom koraku, postavljao prepreke projektu. Naravno, utjecao je i na stanje u unutarnjim poslovima. Policijski menadžment Prijelaznih policijskih snaga osnovan je po načelu dualizma. Na svakoj menadžerskoj poziciji bili su Hrvat i Srbin. Teško je i danas razumjeti da policijske postaje nisu imale jednog, nego dva zapovjednika. Ideja uspostavljanja povjerenja često je u praksi rezultirala nepovjerenjem. U što god krenuli, s najmanje dvije strane pojavilo bi se po desetak razloga zašto to nije moguće učiniti. Vrlo brzo postalo je jasno da policija mora biti puno više od policije. Ako neposredno na terenu, među građanima, ne stekne povjerenje pa umjesto snagom povjerenja krene snagom sile, projekt će krenuti ukrivo / krivim smjerom. U početku su hrvatski policajci u sastavu Prijelazne policije bili jedino što je u Podunavlju bilo od hrvatske vlasti. Cijela hrvatska javnost i lokalni Srbi motrili su što će se događati. Međunarodni posrednici apotekarski su mjerili postupke policije i procjenjivali radi li više u prilog Hrvatima ili Srbima. Građani etnički Hrvati tužili su se da policija favorizira građane etničke Srbe i obrnuto.

broj 25 - ožujak 2016.

Šefu policije takva je situacija istovremeno bila teška i laka. Teško je bilo organizirati i upravljati radom policije tako da svi budu zadovoljni. Lako je bilo jer policajci i menadžment nisu mogli prikriti ni najmanji nedostatak u radu. S druge strane, pravilan i dobar rad jednima je bio dobar, drugima loš. Poseban problem bio je organizirati profesionalan i zakonit rad policije. Kako osigurati profesionalan rad kad policajci etnički Srbi nemaju policijskog obrazovanja? Kako organizirati zakonit rad u prijelaznom razdoblju, razdoblju pravne praznine? Srbi ne žele brzu primjenu hrvatskoga pravnog sustava, hrvatska vlada i Hrvati ne žele ni čuti za pravna pravila tzv. Republike Srpske Krajine, a UNTAES ne želi ni jedno ni drugo, već nešto treće. To „treće“ je imaginarno, visi u zraku, nije ni pravni ni profesionalni temelj.

Logika zdravog razuma nalagala je da proces spontanog povratka Hrvata treba kontrolirati i inzistirati da iz spontanog prijeđe u organizirani. Bez kontrole i organizacije zaredat će se incidenti, a veliki broj incidenata zaustavit će cijeli proces. Zdravi razum tražio je da Srbima koji su došli iz drugih područja Hrvatske i uselili se u kuće Hrvata, a sada žele iz njih otići, treba omogućiti da bez požurivanja odlaze, ali ih treba i spriječiti da pri odlasku odnose imovinu vlasnika kuća. Razumno je da Srbima koji žive u svojoj kući, na svojoj imovini, treba osigurati miran i nesmetan život. Razum je upozoravao da o ovome treba javno govoriti i jasno kazati da će policija sprječavati međuetničke sukobe. Za strategiju zdravog razuma trebalo je dobiti podršku svih koji su mikroskopom promatrali rad policije, ali i podršku opće i političke javnosti u Podunavlju i cijeloj Hrvatskoj. Policijski menadžment računao je da će, ako dobije podršku javnosti, policija lako sprječavati i sve vrste kaznenih djela, bez obzira na nedostatak jasnih pravnih pravila. Naime, krađa je uvijek i svuda krađa, razbojništva i napadi uvijek su i svuda razbojništva i napadi. Strategija zdravog razuma podrazumijevala je i otvorenost policije prema građanima i javnosti. Otvorene su posebne telefonske linije na kojima su stručnjaci za sve vrste unutarnjih poslova odgovarali na pita-

Ujedinjeni su narodi diljem svijeta različite sukobe rješavali mirno. Te su misije uglavnom samo zaustavljale, a nisu rješavale problem. Mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja ili UNTAES misija je koja je riješila problem i završila okončavanjem sukoba

nja, davali savjete i preporuke građanima te skraćivali birokratski duge rokove za rješavanje raznih životnih problema. Unatoč svim teškoćama, strategija zdravog razuma dobivala je podršku. Istovremeno, policajci etnički Srbi školovali su se za provedbu hrvatskog ustava i pravnog sustava. Kako su se uvodili u posao, tako se dnevno događala i pravna integracija Podunavlja. Menadžment

je morao voditi računa o utjecaju različitih pritisaka na policajce i paziti da oni ne uzrokuju ozbiljne zastoje cijelog projekta. Radi toga je zamijenio više od dvije stotine Hrvata. Do kraja mirne

Dvadeset godina nakon Domovinskog rata, osamnaest godina nakon mirne reintegracije još slušamo da su rane svježe. Najčešće to govore ljudi koji više ili manje prikriveno, prethodno zlurado zabadaju prste u te rane

reintegracije nisu izdržala 453 policajca iz redova Srba. Nisu mogli i/ili željeli reintegraciju u hrvatsku policiju i napustili su taj posao. Vrlo je važno reći da su se svi odlasci Srba iz policije događali otvoreno, uz svjedočenja međunarodnih predstavnika i bez primjedbe u bilo kojem odlasku.

Strategija zdravog razuma dovela je prvo do faktične, potom i do formalno-pravne reintegracije Podunavlja u ustavno-pravni poredak Republike Hrvatske. Međutim, čini se da se svi ljudi još nisu integrirali. Danas na ovom znanstveno-stručnom skupu o mirnoj reintegraciji ne govore ondašnji i današnji važni predstavnici lokalnih Srba. Čak ni oni koji su s Vesnom Škare Ožbolt i sa mnom radili proces mirnog reintegriranja. Meni je to indikativno i žao mi je zbog toga.

Ujedinjeni su narodi diljem svijeta različite sukobe rješavali mirno. Te su misije uglavnom samo zaustavljale, a nisu rješavale problem. Mirna reintegracija hrvatskog Podunavlja ili UNTAES misija je koja je riješila problem i završila okončavanjem sukoba. I za Ujedinjene narode taj bi datum, 15. siječnja 1998. godine, trebao biti važan. Istina, teško je očekivati da njima bude važan kada ni Republici Hrvatskoj nije.

Kako je danas?

Imamo etničke dječje vrtiće i škole. Čim progovore, djecu učimo da su Hrvati i Srbi jedni drugima oni drugi i drukčiji. To je kardinalna pogreška mirne reintegracije. Popustili smo pod zahtjevom tadašnjih lidera hrvatskih Srba. Previdjeli smo (ili nismo?) činjenicu da oni sebi tako dugoročno osiguravaju biračko tijelo, a cijenu plaća cijela zajednica. Imamo etničke kafiće i druga okupljališta mladih jer smo ih tako usmjeravali u vrtićima i školama. Imamo bezrazložno etnički i politički podijeljene ljude u najboljoj životnoj dobi. Čovjek koji je rođen u okupiranom Vukovaru ili ga je okupacija zatekla kao petogodišnjaka ili desetogodišnjaka danas ima oko 25, 30 odnosno 35 godina. Kako su tadašnja novorođenčad, petogodišnjaci odnosno desetogodišnjaci mogli na ikakav način utjecati, a kamoli biti krivi za agresiju na našu i njihovu zemlju?

Bljesak i Oluja oslobodilačke su pobjede oružjem koje s pravom i razlogom treba obilježavati i slaviti. Za razliku od njih,

mirna reintegracija jest pobjeda razumom. U svim zemljama razvijene demokracije, u svim međunarodnim organizacijama, uključujući političko-vojne kao što je NATO, čija smo članica, kao što je EU, čija smo također članica, sukobi se nastoje rješavati pobjedom razuma, a ne oružja. Nevjerojatno je, nije prirodno ni logično da je svim našim dosadašnjim vladama pobjeda razumom lošija od pobjede oružjem.

Danas je obljetnica međunarodnog priznanja naše zemlje i obljetnica mirne reintegracije. O njima, ali ni o obljetnicama Bljeska i Oluje, obljetnicama državnosti i neovisnosti te Dana hrvatskih branitelja i ne spominju se, a kamoli ističu primjeri hrvatskih vojnika i policajaca etničkih Srba koji su oružjem branili svoju zemlju. Na tisuće ih je, a ne spominju se ni oni koji su branili Vukovar.

Dvadeset godina nakon Domovinskog rata, osamnaest godina nakon mirne reintegracije još slušamo da su rane svježe. Najčešće to govore ljudi koji više ili manje prikriveno, prethodno zlurado zabadaju prste u te rane. Da su ljudi i vlasti tako nakon Drugoga svjetskog rata radili u Francuskoj, Njemačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu, još bismo imali blokovsku podjelu svijeta, dvije Njemačke, a o EU-u nitko se ne bi usudio javno govoriti.

Kako reintegrirati sugrađane?

Ukinite etničke vrtiće i škole. S vremenom će nestati i etnički kafići i druga etnička okupljališta mladih. Ako pobjeda razumom već nije bolja od pobjede oružjem, učinite je bar jednako važnom. Tako ćete iskoračiti prema toleranciji, ali i prema logičnom slijedu stvari. Ističite, promovirajte primjere hrvatskih vojnika i policajaca etničkih Srba koji su oružjem branili svoj Vukovar i svoju zemlju. Riskirajte kratkoročni politički gubitak radi dugoročnog ljudskog, pravičnog dobitka u tolerantnijoj zajednici. *Zakonom o strateškim investicijama* favorizirajte velike investicije u Vukovaru, Kninu i drugim ratom stradalim područjima. Osnujte gradski i županijski multietnički savjet za toleranciju. Ne postoje hrvatski ni srpski zločini, nego samo zločini. Jednakim pristupom istražujte zločine. Građani etnički Srbi trebaju jednako pomagati u pronalaženju nestalih sugrađana, ali i razrješavanju zločina, bez etničkog kriterija. Ovakvim će pristupom osobne tragedije obostranih zločina i obostrano nestalih osoba prestati dijeliti i početi spajati etnički podijeljene ljude.

Zaključno

U više različitih inačica sve sam ovo već govorio puno puta, na različitim mjestima. Nemam iluzija, ne mislim kako će lokalne i državna vlast jedva dočekati ove prijedloge pa prionuti njihovoj provedbi. Radi mirne reintegracije iz Zagreba sam se preselio u Vukovar. Tu sam živio dok sam je radio. I tada sam govorio ono što sam mislio i radio ono što sam o reintegraciji govorio. Čudnovatih kljunaša u životinjskom je svijetu jako malo. Apsurdno je, ali odnos svih dosadašnjih vlada prema mirnoj reintegraciji jest takav da njezina usporedba s čudnovatim kljunašem danas ima više smisla nego onda. Ipak, činjenica da je Predsjednica Republike otvorila ovaj skup i u Vukovaru organizirala svečani prijam povodom obljetnice mirne reintegracije jest ohrabrujuća. To je

mali korak za Predsjednicu, a veliki za političku i društvenu afirmaciju reintegracije, ali najveći korak dosada prema toleranciji i harmonizaciji međuetničkih odnosa u ovome gradu.

Poručujem lokalnoj i državnoj vlasti kako znam da imaju tisuće razloga koji ih sprječavaju provesti ove prijedloge. Uoči početka mirne reintegracije mi smo imali milijune razloga zbog kojih je nije trebalo počinjati. Na kraju, predlažem Hrvatima i Srbima u Vukovaru da u anonimnosti svoje intime odgovore na pitanja što smo mirnom reintegracijom htjeli reintegrirati, što jesmo, a što nismo reintegrirali. Potom neka odgovore na pitanje imamo li alternativu. Odgovor na to reći će im što im je činiti.

Bilješka

- 1 Ovaj tekst izvorno je predstavljen na skupu "Znanstveni osvrt na mirnu reintegraciju danas", održanom 15. siječnja 2016. u Vukovaru u organizaciji Zaklade "Friedrich Ebert" (FES), Europskog doma Vukovar (EDVU) te Centra za istraživanje etničnosti, državljanstva i migracija Fakulteta političkih znanosti (CEDIM). Uredništvo časopisa ovim se putem zahvaljuje Zakladi "Friedrich Ebert" što je materijalno poduprla objavljivanje ovog broja *Političkih analiza*. ■